

Hoe signaleer je slachtoffers? Stappenplan voor professionals

Deze handreiking is voor hulpverleners in de zorg voor jeugd die te maken hebben met (vermoedelijke of potentiële) slachtoffers van mensenhandel/loverboys.

Je vindt hierin een stappenplan met tips voor signalering en screening.

Leeswijzer

Deze handreiking richt zich zowel op professionals in de jeugdzorg, jeugd-lvb en jeugd-gzz en op professionals die vanuit wijkteams werken. Ten opzichte van de versie die in 2015 verschenen is, zijn onder meer aandachtspunten toegevoegd voor het werken met meisjes met een lvb en getraumatiseerde meisjes. Ook voor het signaleren en handelen van (potentiële of vermoedelijke) slachtoffers door wijkteamprofessionals zijn aanpassingen gedaan. Zo is bijvoorbeeld meer aandacht voor het in een vroeg stadium betrekken van ouders/het netwerk.

Hoe signaleer je meisjesslachtoffers van mensenhandel/loverboys?

Deze handreiking en stappenplan helpen bij het verzamelen, beoordelen en bespreekbaar maken van signalen en bij het beslissen over vervolgstappen. Onderdeel van het stappenplan is de inzet van het Risicotaxatie-instrument Seksueel grensoverschrijdend gedrag (RiS-L). Dit instrument helpt bij de signalering en screening van (vermoedelijke en potentiële) meisjesslachtoffers van mensenhandel/loverboys en wordt ingezet in de Jeugdzorg¹. De hulpverlener kan ook kiezen voor de inzet van een ander gestructureerd instrument voor de signalering en screening van slachtoffers van mensenhandel/loverboys. Ook hierbij vormen de stappen in deze handreiking een handvat.

Doel en doelgroep

Het stappenplan is bestemd voor gebruik bij meisjes (12 tot 23 jaar) die verblijven in verschillende sectoren van de zorg voor jongeren (zoals pleegzorg, residentiële zorg, jeugd-LVB, jeugd-GGZ, jeugdgevangenis) en waarbij een vermoeden van slachtofferschap van mensenhandel/loverboys bestaat. Het stappenplan is ook te gebruiken wanneer het meisje nog thuis woont en bijvoorbeeld onder toezicht staat of ambulante hulp ontvangt vanuit onder andere een wijkteam. Startpunt is het concretiseren van signalen met behulp van een risicotaxatie-instrument. Wees altijd alert op signalen (zie bijvoorbeeld het RiS-L). Wanneer een meisje 16 jaar of ouder (en wilsbekwaam) is, heeft dit implicaties voor de invulling van de stappen, bijvoorbeeld waar het toestemming

¹ Het Risicotaxatie-instrument Seksueel grensoverschrijdend gedrag (RiS) is eind 2014 ontwikkeld door NJi en Movisie, in opdracht van Jeugdzorg Nederland, voor het Kwaliteitskader voorkomen van seksueel misbruik (commissie Rouvoet). Het RiS wordt afgenomen bij jeugdigen in zorg. Dit instrument is in 2015 aangepast, zodat het (ook) geschikt is voor de signalering en screening van (vermoedelijke) en potentiële meisjesslachtoffers van mensenhandel/loverboys in de zorg voor jeugd: het RiS-L.

en medewerking van het meisje betreft.² Voor jeugdhulp aan meisjes in de leeftijd van 12 tot en 15 jaar is toestemming nodig van zowel het meisje als haar (gezagdragende) ouder(s)³. Vanaf 16 jaar kunnen (wilsbekwame) meisjes, zonder tussenkomst van de ouder, met de professional bepalen hoe de hulp vormgegeven zal worden. Als de zorgen zeer ernstig zijn of als het meisje/de ouders niet meewerken aan de hulp kan de kinderrechter, op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming tot de leeftijd van 18 jaar een jeugdbeschermingsmaatregel (zoals een OTS) opleggen en eventueel een uithuisplaatsing afdwingen om het meisje te beschermen. Meisjes kunnen dan zonodig met een machtiging van de kinderrechter verblijven in een instelling voor open of gesloten jeugdzorg. Het stappenplan is een hulpmiddel voor minimaal HBO-opgeleide professionals, werkzaam in eerdergenoemde sectoren. Basiskennis over signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt als bekend verondersteld. Bij voorkeur volgen professionals een training in het werken conform het stappenplan.

Deze handreiking is specifiek gericht op meisjes; zij vormen verreweg de grootste groep slachtoffers. Jongens kunnen ook slachtoffer worden van mensenhandel/loverboys. Er is meer onderzoek nodig naar risicofactoren en signalen van slachtofferschap onder jongens om specifieke stappen voor jongens te kunnen formuleren.

2 Artikel 7.3.5 van de Jeugdwet luidt: Een minderjarige die de leeftijd van zestien jaar heeft bereikt, is bekwaam tot het verlenen van toestemming voor de verlening van jeugdhulp ten behoeve van zichzelf, alsmede tot het verrichten van rechtshandelingen die daarmee onmiddellijk verband houden.

3 Met ouder(s) wordt in deze handreiking ook opvoeder(s) bedoeld.

Uitgangspunten

- **Volg de 5 stappen**

De stappen in het stappenplan helpen je om alle informatie systematisch te verzamelen en te verwerken. Door alle stappen te zetten, krijg je antwoord op de vraag wat te doen als je vermoedt dat een meisje slachtoffer van een mensenhandelaar/loverboy is. Het werken met het stappenplan is een cyclisch proces. Soms zullen stappen meerdere malen gezet worden.

- **Heb aandacht voor bejegening en gespreksvoering**

Zorg dat je als hulpverlener en gesprekspartner betrouwbaar bent voor het meisje:

- Wees je er van bewust dat een onthulling over slachtofferschap meestal niet tijdens een gepland moment komt, maar juist spontaan. Weet wat je kunt doen na zo'n onthulling. Zie onder andere stap 5.1 voor passende acties.
- Veroordeel het gedrag van het meisje niet.
- Doe wat je zegt en zeg wat je doet. Wees voorspelbaar.
- Beloof geen geheimhouding. Leg vooraf goed uit waarom dat niet mogelijk is.
- Leg uit waarom het belangrijk is om de politie te betrekken en hoe het contact met de politie verloopt. Twijfelt het meisje desondanks over het doen van een melding of aangifte? Geef haar, als er geen direct gevaar is, de tijd om hierover na te denken. Maak een afspraak over hoe lang zij de tijd heeft om contact met de politie te zoeken, alvorens jij het doet.
- Vertel het meisje welke informatie je gaat delen met anderen, aan wie, op welke manier, wat er met de informatie gebeurt en vooral waarom je deze informatie deelt. Maak hierbij gebruik van de aandachtspunten rond gegevensuitwisseling uit de [handreiking Samenwerking met politie en OM](#).

- **Zorg dat je toestemming krijgt voor gegevensuitwisseling**

Doe je uiterste best om (mondelijke) toestemming te krijgen van het meisje (en de ouders als het meisje nog geen 16 jaar is) om informatie uit te kunnen wisselen met anderen. Je houdt jouw bevindingen, acties en uitkomsten bij in het dossier. Dit betekent dat het risicotaxatie-instrument dat je gebruikt

(zoals het RiS en het RiS-L) waar mogelijk ingevuld en besproken wordt met het meisje (en haar ouders). Heb je goede redenen om hiervan af te wijken? Zet die redenen ook in het dossier. Als hulpverlener heb jij beroepsgeheim. Jouw beroepsgeheim biedt het meisje ruimte om haar verhaal te doen. Wanneer jij ernstige onveiligheid en/of schade voor het meisje verwacht en zij stemt niet in met uitwisseling van informatie, dan zijn er uitzonderingen op het beroepsgeheim mogelijk. Zie voor meer informatie hierover het basismodel van de Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling (Ministerie van VWS, 2013) en de Handreiking Signalering Mensenhandel voor werkers in de gezondheidszorg van Soa Aids Nederland (2014).

- **Spreek af wie regisseur en wie vertrouwenspersoon is**

Werk samen met andere professionals. Spreek allereerst af wie de regie heeft. Wanneer de hulp aan het meisje zich in een gedwongen kader afspeelt, heeft de gezinsvoogd/jeugdbeschermer de regie. In andere gevallen kan een andere betrokken professional deze rol op zich nemen. Naast een casusregisseur is het handig om een vertrouwenspersoon te benoemen voor het meisje. Deze taak hoeft niet bij de casusregisseur te liggen. Degene aan wie ze in het begin informatie gaf of iemand uit haar positieve sociale netwerk kan ook vertrouwenspersoon zijn. Meestal zijn verantwoordelijkheden verdeeld over het team of over meerdere professionals in de eigen of in andere organisaties. Je hebt als professional de verantwoordelijkheid te checken of collega's en samenwerkende partners afgesproken vervolgstappen zetten (ook als jij niet de casusregie voert). Zo niet, onderneem dan altijd actie in overleg met je leidinggevende.

- **Werk samen met ouders en belangrijke anderen**

Goed contact met ouders, docenten (of de leerplichtambtenaar) en andere betrokken hulpverleners is belangrijk om vermoedens te toetsen (Valt ouders en docenten iets op aan het gedrag van hun kind, hebben zij hier een verklaring voor?) en om het netwerk rondom het meisje te versterken. Dit is een taak van jou als professional. Door samen te werken met ouders

voorkom je dat het meisje nog verder geïsoleerd raakt. Het komt regelmatig voor dat meisjes en ouders de problematiek anders zien dan professionals. Zo voelen meisjes zich niet altijd het slachtoffer van een mensenhandelaar/loverboy. **Let op:** zorg dat je inzicht hebt in de thuissituatie van het meisje en de achtergrond van de ouders. In alle gevallen is een cultuur-sensitieve benadering van de ouders en het meisje belangrijk. Komt het meisje uit een eercultuur? Stem dan af met specialisten van bijvoorbeeld Veilig Thuis of aandachtfunctionarissen van de politie met mensenhandel/loverboyproblematiek in hun portefeuille.

Soms zijn ouders niet in beeld. Kenmerkend voor de werkwijze van mensenhandelaren/loverboys is dat zij vaak actief inzetten op het verstoren van de relatie van het meisje met haar ouders en andere dierbaren. Uitgangspunt bij hulpverlening aan meisjes onder de 18 jaar is dat er contact moet zijn tussen ouders en professionals (uit veiligheidsoverwegingen is dit niet zondermeer het uitgangspunt bij meisjes uit een eercultuur).

Is het desondanks (of om een andere reden) niet mogelijk om ouders in het proces te betrekken? Betrek dan anderen uit het netwerk van het meisje die een constante, positieve factor vormen in haar leven.

- **Implementatie, borging en doorontwikkeling**

Voor een goede implementatie en borging is van belang dat professionals die met dit stappenplan en een risicotaxatie-instrument, zoals het RiS-L, werken regelmatig geschoold worden op deze problematiek en dat instellingen hen de gelegenheid bieden tot intervisie en supervisie. Binnen organisaties in de zorg voor jeugd dient kennis aanwezig te zijn van de (regionale) zorg- en justitiële keten en deskundigheid rond deze problematiek. Zorg voor specifieke deskundigheid over een licht verstandelijke beperking, traumagerelateerde klachten en meisjes uit een eercultuur. Wees je ervan bewust dat de signalen van meisjes en de werkwijze van mensenhandelaren/loverboys snel kunnen veranderen. Wees alert en schuif twijfels niet aan de kant wanneer signalen niet voorkomen in het RiS-L of een ander risicotaxatie-instrument. Raadpleeg in dat geval een gespecialiseerde afdeling of organisatie voor advies (zie stap 1).

Om het stappenplan en het RiS-L up-to-date te houden en te verbeteren is het belangrijk dat betrokken partijen (professionals, organisaties in de zorg voor jeugd, brancheorganisaties en kennisinstituten) gezamenlijk de verantwoordelijkheid nemen om het stappenplan en het instrument te monitoren en te evalueren.

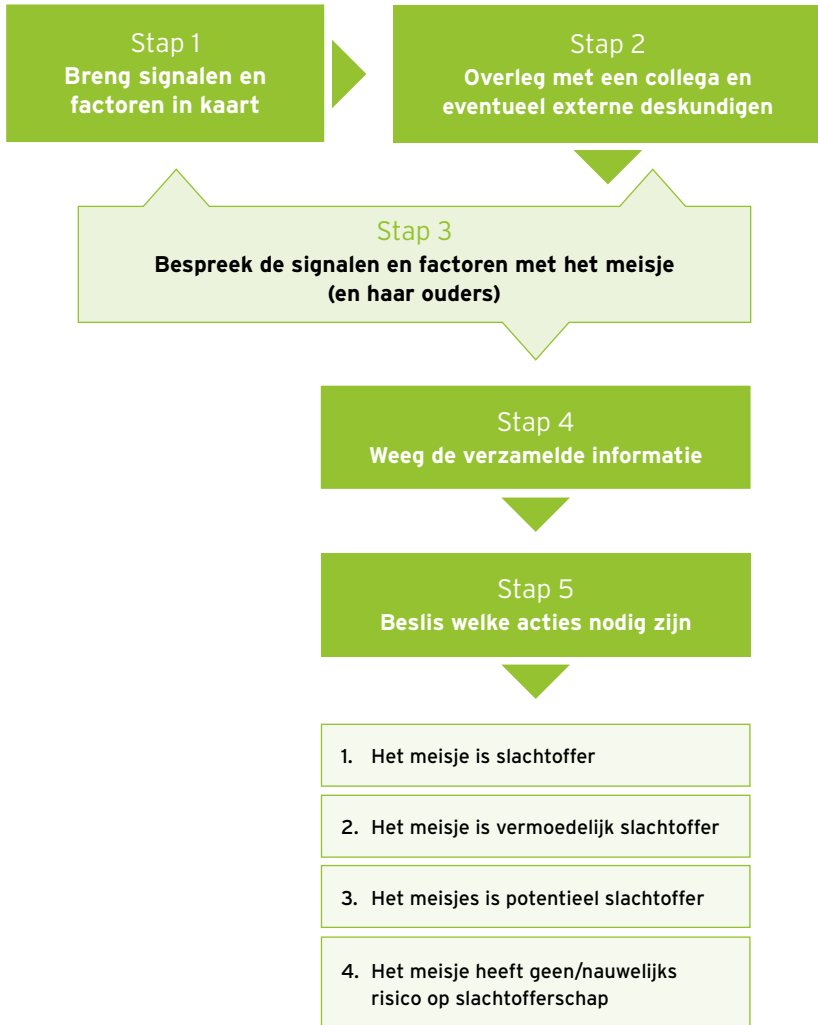

Een stapsgewijze aanpak van complexe problematiek

De stappen in het stappenplan geven houvast bij het aanpakken van mensenhandel-/loverboyproblematiek. De context waarbinnen deze problematiek aangepakt wordt, is veelal complex en dat komt niet altijd volledig tot uiting in de beschrijving van de stappen. Bij slachtoffers is vaak (maar niet altijd) sprake van onderliggende trauma's vanuit vroege jeugdjaren. Mensenhandelaren/loverboys spelen bovendien in op mogelijk beperkte vermogens bij potentiële slachtoffers om een situatie goed in te schatten en 'nee' te zeggen. Meisjes met een trauma of een LVB lopen dus extra risico om slachtoffer te worden van mensenhandel/loverboys. Realiseer je dat deze problematiek daarom een intersectorale en multidisciplinaire aanpak vereist. Professionals vanuit politie, het medisch circuit, jeugd-GGZ, jeugd-LVB en professionals uit het onderwijs zullen onderdeel moeten uitmaken van de aanpak.

Stappenplan

Signalering en risicotaxatie van (vermoedelijke en potentiële) slachtoffers van mensenhandel/loverboys.

Toelichting op de stappen

Stap 1

Breng signalen en factoren in kaart

- **Bij acuut gevaar:** schakel eerst de politie in (zo nodig via 112). Meld dat het om een geval van mensenhandel/ loverboyproblematiek gaat en vraag naar de rechercheur Mensenhandel bij de afdeling Vreemdelingen, Identificatie en Mensenhandel (AVIM). Stem vervolgens jouw stappen en tempo af met die van de politie zodat bewijsmateriaal op een goede manier verzameld kan worden. Een melding van vermoedens van mensenhandel/ loverboyproblematiek hoeft niet direct een compleet beeld van de problematiek weer te geven. Signalen kunnen later in het (opsporings)proces echter van groot belang zijn bij het opbouwen van het dossier. Daartoe worden signalen gestapeld. Het opschrijven en melden van opvallende zaken is daarom zeer waardevol.
- **Als er geen sprake is van acuut gevaar:** verzamel aanwijzingen, gebruik daarbij meerdere bronnen en betrek indien mogelijk de ouders en het netwerk hierbij. Maak onderscheid tussen feiten, omstandigheden, interpretaties en bronnen. Verzamel niet meer dan nodig, zorg dat je door kan met de volgende stappen.
- Wat weet je al (signalen, risico- en beschermende factoren)?
- Vraag toestemming aan het meisje (en haar ouders) om gegevens uit te wisselen. Welke informatie mis je nog? Hoe en bij wie verzamel je de ontbrekende informatie? Denk hierbij aan de school, de medewerker leerplicht, politie, jeugdbescherming of andere contacten van het meisje.
- Gebruik hierbij een risicotaxatie-instrument zoals het RiS en vul ook het RiS-L in bij een positieve score op signalen van slachtofferschap mensenhandel/ loverboyproblematiek.
- Breng de signalen en risico- en beschermende factoren die een vermoeden bevestigen of ontkrachten in kaart. Leg alle informatie zorgvuldig en zo feitelijk mogelijk vast in het daarvoor geëigende registratiesysteem.
- Leg in deze fase, bij vermoeden van slachtofferschap, al contact met de politie, een lokaal of regionaal Meldpunt Loverboys/Jeugdprostitutie of, indien beschikbaar, een overlegtafel ('zorgtafel') Mensenhandel in jouw regio.

- Wees sensitief op signalen van onveiligheid van anderen (ouders, netwerk en school) in de omgeving van het meisje.
- Wees sensitief op signalen van onveiligheid in de thuissituatie van het meisje en/of andere kinderen in het gezin. Handel in dat geval naar de stappen in de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

Ga in deze stap expliciet na of het meisje eerder slachtoffer is geweest van seksueel geweld en/of slachtoffer is geweest van kindermishandeling en als gevolg daarvan last heeft van onderliggende trauma's. Dit vergroot de kans op (herhaald) slachtofferschap.

Stap 2

Overleg met een collega en eventueel externe deskundigen

Wie: een collega of externe deskundige met specifieke kennis van mensenhandel-/loverboyproblematiek.

- Weet wie in jouw organisatie specifieke kennis heeft van mensenhandel-/loverboyproblematiek. Dit kan bijvoorbeeld de gedragswetenschapper zijn. Indien deze niet beschikbaar is, neem dan contact op met een externe deskundige.

Tips

- Raadpleeg een externe deskundige. Dat kan iemand zijn die werkt bij een specialistische afdeling of organisatie (bijvoorbeeld Fier, Kompaan en de Bocht, Qpido), Veilig Thuis, Centrum Seksueel Geweld, een landelijk meldpunt (CoMensha, WATCH Nederland) of een regionaal meldpunt loverboys/jeugdprostitutie. Maak hierover vooraf intern duidelijke afspraken.
- Ken de lokale routes en afspraken. Zorg dat je weet of er een zorgtafel is, hoe je het (landelijk of regionaal) meldpunt loverboys/ jeugdprostitutie kan bereiken en wat de rol van Veilig Thuis is.
- Leg de uitkomsten uit deze stap vast in het dossier.

Wat bespreek je met een collega of externe deskundige?

- Bespreek de door jou waargenomen signalen, risico- en beschermende factoren. Stel daarbij vragen als:
 - Zie ik het goed?
 - Kan ik mijn vermoeden met het meisje bespreken? Uitgangspunt is dat jij je vermoedens met haar bespreekt. Goede reden om dit niet te doen, is wanneer dit de veiligheid van het meisje, van jezelf of van een ander in gevaar brengt. Noteer in zo'n geval in het dossier wat de reden is dat je de vermoedens niet met het meisje bespreekt.
 - Welke stappen kan ik zetten om het meisje (of een ander) te beschermen en te helpen?
 - Is helder wie casusregie voert (op de in gang gezette hulp) en wie vertrouwenspersoon voor het meisje is? Organiseer de casusregie wanneer deze nog niet helder is.

Hoe bespreek je dit met een collega?

- Sluit aan bij feiten en gebeurtenissen.
- Maak verschil tussen eigen informatie en informatie van derden.
- Formuleer concreet, objectief en specifiek.

Stap 3

Bespreek de signalen en factoren met het meisje (en haar ouders). Wat bespreek je?

- Het doel van het gesprek (vaak zijn meerdere gesprekken nodig).
- De signalen die je hebt waargenomen.
- Nodig het meisje uit tot een reactie.
- Verken samen met het meisje en relevante betrokkenen risicofactoren (persoonlijke en in de omgeving) én beschermende factoren (persoonlijke en in de omgeving).
- Vat het gesprek samen en check of de besproken informatie klopt. Pas na de reactie van het meisje kom je tot een interpretatie van dat wat je waargenomen hebt.
- Bespreek eventuele vervolgstappen en afspraken (span je in voor toestemming van het meisje om derden te betrekken/een melding te doen).
- Vul het risicotaxatie-instrument eventueel aan op basis van de informatie die je nu hebt.
- Leg de uitkomsten uit deze stap vast in het dossier.

Wanneer een eerste gesprek/de eerste gesprekken plaatsvinden met alleen de ouders, volg dan ook onderstaande punten. Neem de zorgen van ouders serieus en ga samen met hen na wat de signalen zijn. Streef naar (vervolg)gesprekken met zowel het meisje, haar ouders en gesprekken in gezamenlijkheid, waarbij je telkens meerzijdige partijdigheid én ruimte voor betrokkenen om vrijuit te praten in het oog houdt.

Hoe bespreek je je vermoedens?

Bedenk dat jouw bejegening van het meisje doorslaggevend is bij het maken van contact. Wees betrouwbaar en voorspelbaar; doe wat je zegt, en zeg wat je doet.

Tips

- Voer het gesprek eventueel samen met een gespecialiseerde collega.
- Stel open vragen.
- Houd rekening met wisselende gevoelens en beslissingen.
- Houd rekening met mogelijk trauma (denk aan verleden van kindermishandeling, verwaarlozing, seksueel misbruik).
- Toon respect en geduld.
- Het meisje heeft vaak veel meegemaakt, accepteer dat je het niet allemaal begrijpt.
- Probeer contact te houden, houd de communicatie open.
- Schrik niet van leugens of manipulatief gedrag. Dat heeft zij nodig om in haar huidige bestaan te overleven.
- Wees je bewust van mogelijk sociaal wenselijk gedrag en sociaal wenselijke antwoorden.
- Ga na wanneer en hoe je de ouders van het meisje kunt betrekken.
- Ga steeds uit van de ervaringen, het gedrag en de emoties van het meisje.
- Algemene signalen kunnen aanknopingspunten zijn om te vragen naar de situaties of omstandigheden waarin ze spelen. Bijvoorbeeld bij middelengebruik: wanneer gebruik je alcohol of drugs? Gebruik je dit ook wel eens voorafgaand aan seksueel contact? Wat doet dat met je? In welk opzicht helpt jou dat?
- Blijf, ook als het meisje zegt geen probleem te zien, vragen stellen, bevestigen, belonen, verhelderen, samenvatten en informeren.
- Zet motiverende gespreksvoering in. Fase 1 richt zich op het ontwikkelen van de motivatie van het meisje om te veranderen; fase 2 op het versterken van de betrokkenheid bij verandering en op het ontwikkelen van een plan om de verandering te realiseren. Zie voor meer informatie: www.movisie.nl/esi/motiverende-gespreksvoering.
- Maak eventueel gebruik van het Vlaggensysteem. Het Vlaggensysteem helpt om de ernst van het seksueel (grensoverschrijdend) gedrag te beoordelen. Er zijn zes criteria ontwikkeld die helpen bij het (tijdig) signaleren en bespreekbaar maken van seksueel grensoverschrijdend gedrag. De criteria zijn: 1) (wederzijdse) toestemming, 2) vrijwilligheid, 3) gelijkwaardigheid, 4) leeftijds- en ontwikkelingsadequaat, 5) contextadequaat, 6) zelfrespect (zonder jezelf en een ander schade te berokkenen; psychisch, emotioneel en fysiek). Bespreek met het meisje of er sprake was van deze criteria. Gebruik hiervoor de handvatten uit het vlaggensysteem. Zie voor meer informatie: www.movisie.nl/esi/vlaggensysteem.
- Wees je ervan bewust dat je vanuit je hulpverlenersrol de waarneming en beleving van het meisje met betrekking tot de gebeurtenis(sen) kan beïnvloeden. Dit heeft, los van de therapeutische waarde, als risico dat een eventuele aangifte minder waardevol kan zijn.

Heeft het meisje een licht verstandelijke beperking?

- Gebruik bij stap 1 tot en met 3 bij voorkeur diagnostisch materiaal dat geschikt is voor meisjes met een licht verstandelijke beperking. Raadpleeg de [Richtlijn Diagnostisch Onderzoek LVB](#) voor het doen van goed diagnostisch onderzoek bij mensen met een LVB. In deze richtlijn staan ook aanbevelingen voor het gebruik van diagnostische instrumenten die niet speciaal ontwikkeld en gevalideerd zijn voor mensen met een LVB.
- Pas interventies en (trauma)behandeling aan op de aanwezige LVB. Raadpleeg de [Richtlijn Effectieve Interventies LVB](#) voor het uitvoeren van interventies voor jeugdigen met een LVB. De hierin gepresenteerde aanbevelingen dragen bij aan een zo positief mogelijk behandelresultaat.
- Gebruik zeer eenvoudige taal.
- Stel één vraag per keer.
- Bespreek niet te veel in één gesprek.
- Herhaal de informatie regelmatig.
- Vraag regelmatig (en op een natuurlijke manier) na wat het meisje jou heeft horen zeggen.
- Gebruik beeldmateriaal (bijvoorbeeld Buiten de lijnen, een verdieping op het Vlaggensysteem en onder andere geschikt voor jongeren met een beperking, of Goed of fout vriendje).
- Realiseer je dat meisjes met een licht verstandelijke beperking extra interessant zijn voor mensenhandelaren/loverboys omdat zij minder dan meisjes met een gemiddelde intelligentie overzien waar ze in terecht komen en minder geneigd zijn aangifte te doen.

Praktische voorbereiding

- Neem maximaal één uur per keer de tijd voor dit onderwerp, afhankelijk van wat het meisje aankan.
- Zorg voor een gespreksruimte waar je niet gestoord wordt.
- Plan bij voorkeur individuele gesprekken, zodat het meisje zich vrij voelt om vertrouwelijke onderwerpen te bespreken.
- Benut ook 'ongeplande' momenten.
- Verzamel beeldmateriaal (bijvoorbeeld het Vlaggensysteem of Goed of fout vriendje).
- Herhaal de informatie regelmatig.
- Houd rekening met cultuurverschillen.
- Houd rekening met specifieke leeftijdscategorieën. Bij heel jonge meisjes zal je meer met beeldmateriaal en aangepaste taal moeten werken dan bij oudere meisjes.

Stap 4

Weeg de verzamelde informatie

- Bepaal op basis van de signalen, het ingewonnen advies en de gesprekken met het meisje de aard en ernst van de situatie: is er sprake van (vermoedelijk) slachtofferschap, wat zijn de risico's op slachtofferschap en welke beschermende factoren bieden aanknopingspunten voor verdere ondersteuning? Als je werkt met het RiS-L gebruik je hierbij het onderdeel conclusies m.b.t. risico's op dit moment en bij voorziene veranderingen in de nabije toekomst.
- Bespreek deze weging eventueel opnieuw met een deskundige (intern of extern).
- Bespreek je conclusies met het meisje en andere betrokkenen. Leg dit ook vast in het dossier.

Stap 5

Beslis welke acties nodig zijn

- Beslis of jouw organisatie voldoende hulp en bescherming aan het meisje kan bieden of dat er meer nodig is. Maak deze afweging ook, indien relevant, voor andere kinderen uit het gezin of de omgeving van de jongere. Doe een melding bij Veilig Thuis bij signalen van onveiligheid van broertjes en zusjes of anderen in de omgeving van de jongere.

Voor het bepalen van passende acties bepaal je eerst tot welke 'categorie' van slachtoffers het meisje behoort:

- Het meisje is slachtoffer: het meisje heeft aangegeven dat zij slachtoffer is van een mensenhandelaar/loverboy en/of er zijn feiten die hier op wijzen. Zie stap 5.1 voor passende acties. Stem hierover af met een deskundige collega.
- Het meisje is vermoedelijk slachtoffer: er zijn signalen die wijzen op slachtofferschap van een mensenhandelaar/loverboy. Zie stap 5.2 voor passende acties. Stem hierover af met een deskundige collega.
- Het meisje is potentieel slachtoffer: het meisje is geen slachtoffer, maar er zijn risicofactoren die kunnen leiden tot slachtofferschap van een mensenhandelaar/loverboy. Zie stap 5.3 voor passende acties. Stem hierover af met een deskundige collega.
- Het meisje heeft geen/nauwelijks risico op slachtofferschap: er zijn geen of weinig signalen en risicofactoren aanwezig die kunnen wijzen op slachtofferschap van een mensenhandelaar/loverboy. Mogelijk zijn er juist ook beschermende factoren aanwezig die de kans op slachtofferschap verkleinen. Zie stap 5.4 voor passende acties. Stem hierover af met een deskundige collega.

5.1 Wat doe je bij feitelijk slachtofferschap?

- Bied acute veiligheid en bescherming. Bied, in overleg met de politie en/of zorgtafel, waar mogelijk open (of anders gesloten/geheime) specialistische opvang. Het maken van een plan voor huisvesting en hulp biedt het meisje perspectief en helpt haar bij de keuze te breken met het loverboycircuit.
- Betrek waar mogelijk de ouders en het netwerk.
- Motiveer het meisje tot het doen van aangifte bij de politie of doe zelf een melding. Advies vragen aan de politie kan altijd, maar moet zonder toestemming van het meisje geanonimiseerd gebeuren. Zie voor meer informatie de Handreiking samenwerking Politie en Justitie.
- Motiveer het meisje om medisch onderzoek te laten doen, bijvoorbeeld bij het Centrum Seksueel Geweld.
- Regel casusregie en een vertrouwenspersoon voor het meisje, voor zover nog niet gebeurd.
- Zorg voor inzet van gespecialiseerde behandeling (zie kwaliteitskader) en nazorg.
- De behandeling wordt aangepast aan de aanwezige LVB. Raadpleeg de [Richtlijn Effectieve Interventies LVB](#) voor het uitvoeren van interventies voor jeugdigen met een LVB. De hierin gepresenteerde aanbevelingen dragen bij aan een zo positief mogelijk behandelresultaat.
- Werk aan versterking van de eigen kracht van het meisje en van haar netwerk/omgeving. Geef het netwerk een duidelijke positie. Bied psycho-educatie over de werkwijze van mensenhandelaren/loverboys. Blijf in gesprek met het meisje, ook over de leegte die doorgaans wordt gevoeld als de mensenhandelaar/loverboy wegvalt. Als het meisje afkomstig is uit een eercultuur is afstemming met specialisten van bijvoorbeeld Veilig Thuis of aandachtsfunctionarissen bij de politie aan te bevelen.
- Laat de gegevens van het meisje, met toestemming van het meisje of haar ouders, voegd, registreren bij CoMensha. Zie voor meer informatie de handreiking Melden van (vermoedelijke) slachtoffers loverboys/mensenhandel bij CoMensha.

5.2 Wat doe je bij vermoedelijk slachtofferschap?

- Tijd is een belangrijke factor in deze stap. Zorg voor nauw (dagelijks) contact met het meisje, en andere betrokkenen (bijv. haar ouders). Voer acties zo snel mogelijk uit. Daarmee doe je er alles aan om (verder) slachtofferschap te beperken of te voorkomen.
- Betrek waar mogelijk de ouders en het netwerk.
- Stel een veiligheidsplan op. Regel, in afstemming met het meisje, bescherming en opvang. Neem concrete afspraken op in het plan over wie in welke situatie wat doet. Evalueer het plan en stel het waar nodig bij. Het veiligheidsplan van Signs of Safety kan als voorbeeld dienen. Zie voor meer informatie de Handreiking samenwerking Politie en Justitie.
- Onderdeel van het veiligheidsplan is een netwerkanalyse. Maak samen met het meisje een schema van steunende en risicovolle personen. Probeer de steunende personen in het netwerk te motiveren.
- Overleg met de politie over het motiveren van het meisje tot het doen van aangifte of het doen van een melding. Advies vragen aan de politie kan altijd, maar moet zonder toestemming van het meisje geanonimiseerd gebeuren. Zie voor meer informatie en uitzonderingen de Handreiking samenwerking Politie en Justitie.
- Motiveer het meisje om medisch onderzoek te laten doen.
- Zorg voor inzet van gespecialiseerde behandeling (zie kwaliteitskader) en nazorg.
- Werk aan versterking van de eigen kracht van het meisje en van haar netwerk/omgeving. Geef het netwerk een duidelijke positie. Bied psycho-educatie over de werkwijze van loverboys/ mensenhandelaren.
- Regel casusregie en een vertrouwenspersoon voor het meisje, voor zover nog niet gebeurd.
- Laat de gegevens van het meisje, met toestemming van het meisje of haar ouder(s)/voogd, registreren bij CoMensha. Zie voor meer informatie de handreiking Melden van (vermoedelijke) slachtoffers loverboys/ mensenhandel bij CoMensha.

5.3 Wat doe je bij potentieel slachtofferschap?

- Tijd is een belangrijke factor in deze stap. Zorg voor nauw (meermalen per week tot minimaal eens per week) contact met het meisje en andere betrokkenen (bijv. haar ouders). Voer acties zo snel mogelijk uit. Daarmee doe je er alles aan om slachtofferschap te voorkomen.
- Betrek waar mogelijk de ouders en het netwerk.
- Bied psycho-educatie over seksualiteit, weerbaarheid, seksueel grensoverschrijdend gedrag en de werkwijze van mensenhandelaren/loverboys.
- Stel een veiligheidsplan op. Regel, in afstemming met het meisje, bescherming en opvang. Zie voor meer informatie [de Handreiking samenwerking Politie en OM](#).
- Onderdeel van het veiligheidsplan is een netwerkanalyse. Maak samen met het meisje een schema van steunende en risicovolle personen. Werk aan versterking van de eigen kracht van het meisje en van haar netwerk/omgeving. Geef het netwerk een duidelijke positie.
- Verken samen wat het meisje op internet en sociale media doet en bespreek: hoe wil je dat anderen je zien? Hoe kijk je naar jezelf? Hoe maak je contact met anderen? Zie voor meer informatie de handreiking Hoe was jouw dag op internet?
- Betrek een (externe) deskundige. Dat kan iemand zijn die werkzaam is bij een specialistische afdeling of organisatie.
- Overleg met de politie.
- Regel casusregie en een vertrouwenspersoon voor het meisje, voor zover nog niet gebeurd.

5.4 Wat doe je als er geen/nauwelijks risico is op slachtofferschap?

- Versterk de eigen kracht van het meisje en van haar omgeving.
- Blijf in gesprek met het meisje over seksualiteit en relaties.
- Blijf alert op signalen en (risico- en beschermende) factoren. Wees daarbij specifiek alert op signalen van eerder (seksueel) misbruik en trauma-gerelateerde klachten.

Deze handreiking is gebaseerd op de gelijknamige handreiking uit 2015 vanuit de Commissie Aanpak meisjesslachtoffers loverboys/mensenhandel in de zorg voor jeugd (Commissie Azough).

Met financiële steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Nederlands Jeugdinstituut

T. 030 230 6344

E. info@nji.nl

Landelijk Kenniscentrum LVB

T. 030 740 0400

E. info@kenniscentrumlvb.nl

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp

©2017, Nederlands Jeugdinstituut / Landelijk Kenniscentrum LVB
Overname uit deze uitgave alleen met bronvermelding